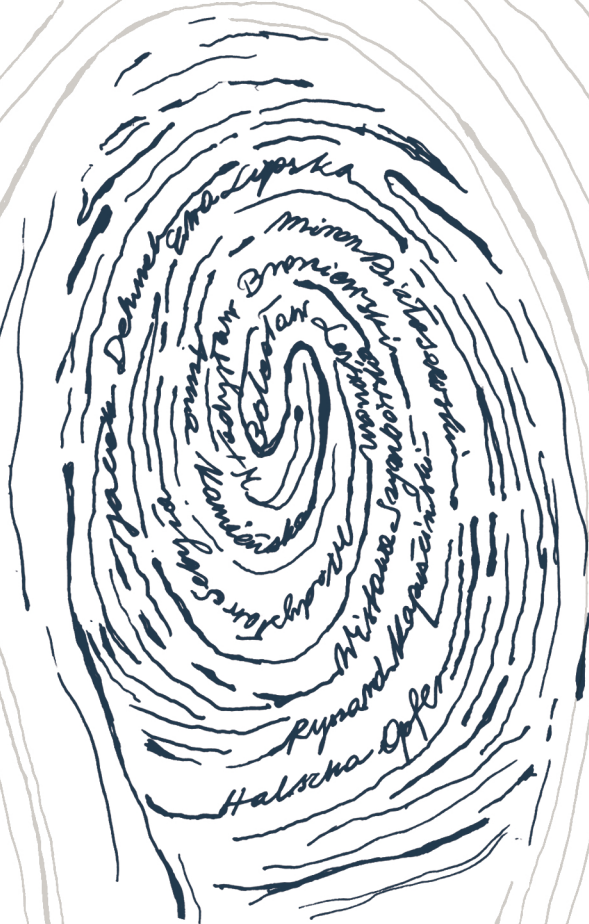

Iwona Gralewicz-Wolny

W cudzysłowie

O literaturze polskiej XX i XXI wieku

Współczesna literatura polska
Jacek Dehnel, Ewa Sypka
Miron Białoszyński
Bronisław Piłsudski
Leopoldo Almagor
Włodzisław Głowacki
Seymour Chaskin
Mikhail Gasparov
Ryszard Kapuściński
Halska Ojfer
Michał Szwed
Namiński
Krzysztof Kłopotowski
Wojciech Młynarski
Jerzy Kłopotowski
Wojciech Młynarski
Seymour Chaskin
Mikhail Gasparov
Ryszard Kapuściński
Halska Ojfer

WYDAWNICTWO
UNIwersYTETU ŚLĄSKIEGO
KATOWICE 2016

W cudzysłowie

O literaturze polskiej XX i XXI wieku

NR 3493

Redaktor serii: Historia Literatury Polskiej
Marek Piechota

Recenzent
Joanna Grądziel-Wójcik

Redakcja
Katarzyna Więckowska

Projekt okładki i strony tytułowej
Anna Krasnodębska-Okreglicka

Korekta
Urszula Bańcerk

Opracowanie DTP
Tomasz Gut

Copyright © 2016 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-8012-990-0
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-8012-891-7
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 14.75 Ark.wyd. 10.5
Papier Munken Polar 100 g
Cena 20 zł (+ VAT)
Druk i oprawa „TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.” Sp.K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

Spis treści

Od autorki / 7

Drobiażdżki i omieciny. O rozproszeniu ciała
w poezji Bolesława Leśmiana / 9

Poezja Władysława Broniewskiego – jak to działa / 27

„Śmiech nosimy – i ból”. O jednym wierszu
Władysława Sebyły / 43

Wielkie małe rzeczy Anny Kamieńskiej / 55

„Gdzie są moje granice?”. O swobodzie wypowiedzi w poezji
Mirona Białoszewskiego / 73

Retory. Mirona Białoszewskiego wiersz o zachowaniu
się przy stole / 91

„W gęstej jak syrop mikroliryce materii”. O *Mikrokosmosie*
Wisławy Szymborskiej / 101

„Ubyliśmy zwierzętom. / Kto ubędzie nam”.
Posthumanizm Wisławy Szymborskiej / 117

„Świat w wolnych chwilach jest różowy”. O *Drugim zbiorze*
wierszy Ewy Lipskiej / 135

Warsztat Greka. O *Podróżach z Herodotem*
Ryszarda Kapuścińskiego / 151

„O śmierci bez przesady”. *Lala* Jacka Dehnela / 175

„A skąd pani weźmie prawdę?”. Trylogia
o Halszce Opfer / 189

Bibliografia / 207

Nota bibliograficzna / 225

Indeks osobowy / 227

Summary / 233

Zusammenfassung / 235

Od autorki

Jedną z największych przyjemności lektury jest jej zdarzeniowość i nieprzewidywalność. Błądzenie wśród biblioteczných regałůw, lustrowanie księgarskich lad, niekończące się odslanianie internetowych witryn poświęconych książkom – wszystko to składa się na – może nieco kompulsywny i chaotyczny, ale jakże atrakcyjny – sposób obcowania z literaturą. W warunkach lektury akademickiej ta swoboda czytania zostaje z oczywistych względów nieco ograniczona. Zainteresowania badawcze i przynależność do konkretnego instytutu naukowego czy zakładu siłą rzeczy zawężają pole, w jakim poruszamy się jako zawodowi czytelnicy. Hasła przewodnie konferencji, projektów grantowych i publikacji zbiorowych ukierunkowują nasze czytanie i pisanie, mobilizując do wypowiedzi na zadany temat. Zgromadzone w niniejszej książce teksty powstały właśnie w takich okolicznościach. Zatem i one są na swój sposób zdarzeniowe. Za inspirację ze strony osób i środowisk, z zaproszeń których skorzystałam – serdecznie dziękuję.

Indeks osobowy*

- Andersen Hans Christian 204
Awdiejew Aleksy 100
- Bachtin Michaił 12, 20, 22, 23, 94
Bajerowicz Marcin 26
Balandier Georges 170
Balcerzan Edward 162
Baranowska Małgorzata 115
Barańczak Stanisław 77, 83, 87, 92
Bassaj Maria 151, 206
Bauer Zbigniew 89
Bereś Witold 154, 156
Berger John 121
Białoszewski Miron 73–89, 91–100, 225
Bieniecka Helena 178
Bieńczyk Marek 10, 40
Bierkowska Danuta 56
Bizan Marian 55
Bogdańska Agata 115
- Bolecki Włodzimierz 80, 87
Brach-Czaina Jolanta 71
Broniewski Władysław 27–41, 225
Bujnicki Tadeusz 33
Burkot Stanisław 82
Burnetko Krzysztof 154, 156
Burzyńska Maria 191
- Capote Truman 156, 171
Celsjusz Anders 103
Chrząstowska Bożena 28
Culler Jonathan 151, 206
Czaplejewicz Eugeniusz 12
Czechowicz Jarosław 205
- Dąbrowska Magdalena 130
Degas Edgar 145, 146
Dehnel Jacek 175–188, 226
Demokryt 112
Diamond Jared 125
Dickens Charles 204
Domański Piotr 109

---

* W indeksie nie uwzględniono nazwisk z *Bibliografii*.

- Dröscher Vitus B. 121
 Dziegielewski Stanisław 131
- E**
 Einstein Albert 142
 Elektorowicz Leszek 82
- F**
 Fert Józef 86
 Fraget Józef 184
- G**
 Głowiński Michał 16, 75, 81,
 92, 94, 95, 100, 172
 Gombrowicz Witold 77
 Gondowicz Jan 122
 Goodall Jane 125
 Gorenkowa Anna 12
 Goreń Andrzej 12
 Grądział Joanna zob. Grą-
 dział-Wójcik Joanna
 Grądział-Wójcik Joanna 80,
 118
 Grice Paul 100
 Grochowiak Stanisław 101,
 177
 Gucwińska Hanna 131
 Gucwiński Antoni 131
- H**
 Hadot Pierre 109
 Hammer Seweryn 151
 Herbert Zbigniew 170
 Hernas Czesław 43
 Herodot 151–174, 228
 Hertz Paweł 55
 Hochschild Adam 163
 Hoppe Stanisław 131
 Hutnikiewicz Artur 27, 43
- I**
 Iwasiów Inga 198, 200
- J**
 Jakimowicz Andrzej 20
 Jakimowicz-Shah Marta 20
 Jakobson Roman 91
 Janion Maria 38, 75, 81, 86
 Janowska Katarzyna 158
 Japola Józef 53
 Jarosz Ewa 191, 193, 204
 Jastrzębski Zdzisław 20
 Jochemczyk Mariusz 33, 44,
 225, 226
 Joteyko Józefa 56
 Juruś Jerzy 115
- K**
 Kajtoch Jacek 84
 Kałuża Anna 226
 Kamińska Anna 30, 55–72,
 225
 Kapuściński Ryszard 142,
 151–174, 226
 Kasperski Edward 107
 Kędzierski Sławomir 225
 Kingsley Mary 170
 Kisiel Joanna 51, 225
 Klimek Franciszek J. 119
 Klubowicz Marta 193
 Kochanowski Jan 99, 117
 Kokoszka Magdalena 226
 Kopaliński Władysław 16,
 107
 Kopernik Mikołaj 103
 Kossobudzka Margit 109,
 112
 Kotyczka Marzena 130
 Kowalczyk Alina 38
 Kozubal Krystyna 126
 Krall Hanna 152
 Krasieński Zygmunt 10
 Krauze Zygfryd 20
 Krynicki Ryszard 28, 122
 Krzyżanowski Julian 18–21, 43
 Kubacki Waław 21
 Kubitsky Jacek 190

- Kuźma Erazm 80
 Kwiatkowski Jerzy 44, 147
- Ł**abuda Alberta 95, 172
 Lagercrantz Olof 190
 Lam Andrzej 27, 40
 Latawiec Bogusława 115
 Lecomte Benjamin 36
 Legeżyńska Anna 146
 Lenin Władimir Iljicz 31, 33
 Leśmian Bolesław 9–26, 36, 37, 51, 84, 225
 Libera Leszek 20
 Lichodziejewska Feliksa 27
 Ligęza Lidia 15
 Ligęza Wojciech 115
 Lipska Ewa 135–149, 226
 Lorenz Konrad 124
 Lubaś Władysław 100
 Lurker Manfred 20
 Lyotard Jean-François 40
- Ł**adoń Monika 226
 Ładyga Zuzanna 226
 Łapiński Zdzisław 16
 Łopieńska Barbara N. 170
 Łukasiewicz Jacek 101, 177
- M**adyda Aleksander 9
 Majchrowski Zbigniew 29
 Makowiecki Andrzej Zdzisław 29, 43–45, 47, 53
 Malczewski Jacek 20
 Mann Tomasz 123, 142
 Marjańska Ludmiła 56
 Maryańska Teresa 120
 Markiewicz Henryk 91, 151, 192
 Markowski Michał Paweł 9, 10, 16, 36, 37, 125, 154
- Márquez Gabriel Garcia 156
 Maryańska Teresa 120
 Masłowska Dorota 54
 Masson Jeffrey Moussaieff 126
 Matuszewski Ryszard 29
 McCarthy Susan 126
 Merdas Alina RSCJ 55
 Mickiewicz Adam 20–22, 107, 118, 126
 Miłosz Czesław 73, 86, 122, 174
 Montaigne Michel de 126
 Mozart Wolfgang Amadeusz 142
 Mucharski Piotr 158
 Mytych Beata zob. Mytych-Forajter Beata
 Mytych-Forajter Beata 225, 226
- N**awarecki Aleksander 33, 225
 Niewęglowski Wiesław, ks. 55
 Norwid Cyprian Kamil 86
 Nowacka Beata 153, 163
 Nyczek Tadeusz 19, 146, 149
- O**lejniczak Józef 226
 Olszański Grzegorz 146, 177, 226
 Ong Walter Jackson 53
 Opacki Ireneusz 11, 21, 22
 Opfer Halszka 189–206, 228
 Ostaszewska Danuta 225
- P**apieska Agnieszka 115, 119
 Pawelec Dariusz 177
 Pawlikowska-Jasnorzewska Maria 94
 Pieniążek Szczepan 131

- Pietrych Krystyna 118
 Pilch Jerzy 119
 Piotrowiak Jan 44, 45, 47
 Piotrowiak Miłosz 33, 225
 Platon 142
 Polkowski Jan 28
 Pomorska Krystyna 91
 Prokop Jan 23, 24, 34, 81
 Prorok Leszek 132
 Pytasz Marek 80, 92
- R**abelais François 12, 22
 Radziwon Marek 168
 Rimbaud Arthur 36
 Rosiek Stanisław 29
 Rowiński Cezary 12
 Różycki Tomasz 177
 Rutkowski Krzysztof 75, 94, 97
 Rylejew Konrad 31, 33, 35
 Rymkiewicz Jarosław Marek 18
- S**alij Jacek, OP 56
 Sandauer Artur 18, 24, 34, 40, 41, 84
 Santorski Jacek 193
 Saussure Ferdynand de 99
 Schulz Bruno 9, 36, 37
 Sebyła Władysław 43–54, 227
 Sienkiewicz Henryk 204
 Sikora Sławomir 121
 Siwek Marcin 177
 Skibski Krzysztof 118
 Skoneczny Stanisław 57
 Skórnicki Jerzy 84
 Sławiński Janusz 16, 34, 78–81, 83, 94, 151, 192
 Słowacki Juliusz 21, 22
 Słucki Arnold 136
- Sobolewska Anna 73, 83–85, 87, 89
 Sokołowski Jan 121
 Sołtyńska Maria S. 111
 Stachura Edward 75, 94
 Staff Leopold 20, 69
 Stande Stanisław Ryszard 30
 Stańczakowa Jadwiga 74
 Stefanowska Zofia 21, 126
 Stein Gertruda 135
 Stone Rochelle H. 22
 Strączek Krystyna 154
 Surmiak-Domańska Katarzyna 192, 193, 197–201
 Suska Dariusz 177
 Szaruga Leszek 136
 Szawerna-Dyrszka Anna 226
 Szczygieł Mariusz 197
 Szymański Wiesław Paweł 45
 Szymczak Mieczysław 94, 107
 Szyborska Wisława 101–133, 177, 226
- Ś**piewak Jan 55, 57, 60
 Świeściak Alina 177, 226
- T**empels Placide 170
 Teokryt 121
 Tkaczyszyn-Dycki Eugeniusz 177
 Todorov Tzvetan 94, 95, 172
 Toulouse-Lautrec Henri de 76
 Tramer Maciej 33, 225
 Trznadel Jacek 18
 Trznadel-Szczepanek Anna 84
 Tuczyński Jan 20
 Turasiewicz Romuald 151
 Tuwim Julian 36

- Ulicka Danuta 94
- Varga Krzysztof 37
- Walas Teresa 114
- Wandurski Witold 30
- Waryński Ludwik 27, 36
- Weiner January 125
- Wencel Wojciech 177
- Węgrzyniakowa Anna 80,
92, 131
- Winiecka Elżbieta 74, 78, 86, 89
- Witan Jan 34, 136
- Witkacy zob. Witkiewicz Sta-
nisław Ignacy
- Witkiewicz Stanisław Igna-
cy 9, 36, 37
- Wittgenstein Ludwig 79
- Włodarczyk Justyna 228
- Wojnakowski Ryszard 20
- Woźniak Olga 104
- Wróbel Elżbieta 225
- Wyka Kazimierz 87
- Wyka Marta 34, 84, 136
- Zaleski Marek 84
- Zarych Elżbieta 13
- Ziątek Zygmunt 173
- Zięba Józef 56
- Żebrowski Michał 32
- Żelabow Andriej Iwano-
wicz 31, 33, 35
- Żeleński Tadeusz, pseud.
Boy 94

Iwona Gralewicz-Wolny

In quotes

On the Polish literature of the 20th and 21st century

Summary

The book consists of twelve interpretative essays which relate the author's close encounters with the Polish literature of the 20th and 21st century. The publication opens with a micrological look into the poetry of Bolesław Leśmian as a story of the simultaneous power and misery of life, which by being embodied in an infinite number of forms ensures permanence of existence to none of these forms. The subsequent essay is a reading, guided by poetics, of the ideological poems of Władysław Broniewski, whose layer of content admittedly lost their appeal but they continue to enchant the reader with their masterly form which conceals both the mystery of their contemporary success with the readers as well as the reason for the present interest of the researchers in these poems. In the text that follows the author suggests a shared reading of a Władysław Sebyła poem which begins with *** [„Jesteśmy gnojem, mój bracie...”] (*** [“We are the muck, my brother...”]), here treated as a subtle counterpoint to the dark tone of the entire *oeuvre* of the author of the *Koncert egotyczny* (*An egotistical concert*). A return to the micrological perspective is featured in the article devoted to the works of Anna Kamińska, in which the poet demonstrates a particular sensibility to small everyday things as a source of the answers to the questions about the sense of the existence of the world,

of man and of God. The two subsequent chapters of the book are devoted to the works of Miron Białoszewski as a poet of transgression who consistently observes and deconstructs all patterns that he encounters. The protagonist of the two texts which follow is Wisława Szymborska as the author of the poem entitled *Mikrokosmos* (*Microcosmos*), which is one of the instances of proof, presented in the book, that she is fond of the world of micromatter and that she is a precursor of posthumanist thought in the context of Polish modern poetry. The final text which refers to poetry is an analysis of the volume by Ewa Lipska entitled *Drugi zbiór wierszy* (*Second collection of poems*), in which ironic notes resonate against the background of bitter diagnoses of modernity, enabling the reader to maintain distance toward the existential pitfalls which endanger both the individual and the community. The problems of the three final chapters, devoted to the accomplishments of Ryszard Kapuściński, Jacek Dehnel and Halszka Opfer in the field of prose, oscillate around the category of truth and fiction associated with the problem of the relation about the present time and the past time, the testimony of memory or the horizon of readerly expectations toward the text.

Iwona Gralewicz-Wolny

Im Anführungsstrich
Zu polnischer Literatur im 20. und 21. Jahrhundert

Zusammenfassung

Der Band besteht aus zwölf Interpretationsskizzen, die über enge Begegnungen der Verfasserin mit der polnischen Literatur des 20. und 21. Jahrhunderts berichten. Die Publikation eröffnet mikrologische Betrachtung der Poesie von Bolesław Leśmian als einer Erzählung von gleichzeitiger Macht und Elend des Lebens, das zahlreiche Formen annehmend, keiner von ihnen dauerhaftes Bestehen sicherstellt. Die nächste Skizze ist die der Poetik folgende Lektüre der ideologischen Gedichte von Władysław Broniewski, die zwar schon vergangen, immer noch mit ihrer Meisterform verführen können, was das Geheimnis deren früheren Beliebtheit bei den Lesern als auch Ursache heutiger Interesse der Literaturforscher ist. Im nächsten Text bietet seine Verfasserin die gemeinsame Lektüre des Gedichtes von Władysław Sebyła inc. *** [„Jesteśmy gnojem, mój bracie...“] (***) [„Wir sind Dreck mein Freund,...“]) an, das hier wie ein feinsinniger Kontrapunkt zu dunkler Tönung aller Werke des Autors von *Koncert egotyczny* (*Egozentrisches Konzert*) behandelt wird. Aus mikrologischer Perspektive werden die von Anna Kamieńska verfassten Gedichte untersucht, in denen die Dichterin besondere Empfindsamkeit den täglichen Kleinigkeiten als Anlass zum Fragen nach dem Sinn des Daseins von der Welt, dem Menschen und Gott zum Ausdruck bringt. Die zwei

weiteren Kapitel betreffen das Werk von Miron Białoszewski, dem Transgressionsdichter, der jedes bestehende Schema konsequent zu betrachten und zu dekonstruieren suchte. Zur Heldin der zwei nächsten Texte wird Wisława Szymborska als Autorin des Gedichts *Mikrokosmos*, das einer von den hier erbrachten Beweisen für ihre Neigung zur Welt der Mikromaterie ist, und als Wegbereiterin für posthumanistische Ideen auf dem Gebiet der polnischen gegenwärtigen Dichtkunst. Die letzte, der Poesie gewidmete Skizze ist die Analyse des Bandes von Ewa Lipska *Drugi zbiór wierszy (Zweite Anthologie der Gedichte)*, in dem im Hintergrund von bitterer Beurteilung der Gegenwart ironische Töne mitklingen, welche sowohl dem Individuum, als auch der Gesamtheit erlauben, von existentiellen Fallen Abstand zu halten. Die in drei letzten Kapiteln behandelte Problematik ist den Prosawerken von Ryszard Kapuściński, Jacek Dehnel und Halzka Opfer gewidmet. Diese Problematik schwankt zwischen der Kategorie der Wahrheit und der Fiktion, die solche Themen, wie: Darstellung der heutigen und der vergangenen Welt, Gedenken oder die Horizonte der von den Lesern an dem Text geknüpften Erwartungen berührt.

Iwona Galewicz-Wolny
W cudzym świecie
O literaturze polskiej XX i XXI wieku

Więcej o książce

CENA 20 ZŁ
(+ VAT)

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-8012-891-7

